

med den kultur, man finder i de ikke-romerske byer omkring. Det latinske sprog i indskrifter og på mønter forsvinder eller barbariseres helt til uforståelighed i løbet af tredje århundrede, og et rids af deres historie i middelalderen viser, at de ikke her adskiller sig fra andre anatoliske byer under forskelligt fremmedherredømme. Sluttelig konkluderer forfatteren: studiet af de romerske oversøiske kolonier er at studere en kultur, der så at sige lægges over en anden. Augustus og mange af hans efterfølgere koloniserede især i områder, hvor bystaten ikke fra gammel tid var det naturlige centrum, dvs. i Spanien, Gallien og Germanien. Når der anlagdes kolonier i østen, var det især i områder, der havde en ret spredt befolkning. Koloniseringen i Pisidien, der til dels var gammelt hellenistisk kulturområde, må ses i denne sammenhæng. Forfatteren synes dog her i sin optagethed af emnet i nogen grad at undervurdere den umådelige forskel, der er mellem de pisidiske kolonier og de kolonier, der ligger i områder, hvor romernes erobring bliver et kulturskifte, der totalt ændrer befolkningens liv og vaner. Den romerske kolonisering sætter sig ikke varige spor i Pisidien, kolonisterne – d.v.s. de sproglige og kulturelle spor af dem – forsvinder. Grunden hertil kan næppe bestemmes entydigt. Formentlig har forbindelsen med Rom været for tynd og det omliggende milieu for stærkt. Hvilket dette milieu så har været, er en anden sag. Græsk sprog var fra gammel tid meget udbredt, men vor viden herom stammer naturligvis fra det epigrafiske materiale, og netop skikken at opsætte monumenter med indskrifter er udpræget græco-romersk. Det gælder i høj grad ved studiet af sådanne blandingskulturer, at de folk, der ikke har sat sig spor i overleveringen, heller ikke eksisterer for eftertiden. Derfor bliver hele vor problemstilling a priori skæv.

Metodisk set er bogen et skoleeksempel på, hvordan den moderne oldtids-historiker må arbejde med et sådant emne. I mangel af litterære kilder anvendes arkæologiske, epigrafiske og numismatiske, ligesom et dybtgående kendskab til områdets geografi giver mulighed for nye vurderinger af trafikmuligheder og samfærdselsforhold. At resultaterne så ikke altid synes umagen værd kan være læserens fejl. Overraskelser byder bogen næppe på, men på en sund og redelig fremlægning af et overordentligt broget og mangfoldigt kildemateriale.

JENS ERIK SKYDSGAARD

PETER SALWAY: *The Frontier People of Roman Britain*. Cambridge Classical Studies. Cambridge at the University Press, 1965. xviii + 286 s., 11 kort m. v., 8 plancher. 60 sh.

Peter Salway er en fornem repræsentant for den arkæologiske forskning, der tilstræber at kaste lys over et områdes og en befolknings historie, men som klart og kritisk holder sig til sine egne resultater uden ønske om at rehabilitere guldrandede klassikeres beretninger eller bygge lokkende luftkasteller paa den forrige eller næstforrige historikergenerations grund. Hans bog handler om romaniseringen af det britiske grænseområde og civilbefolkningens plads i det romerske system dér, d.v.s. i det gamle briganterland omkring Hadriansmuren mellem Tyne og Solway og det i skiftende perioder besatte område nord for

denne op til Antoninismuren mellem Forth og Clyde. Interessen samler sig om dette grænseomraades særlige karakter, men det studeres stadig paa baggrund af forholdene i andre grænseomraader og i det romerske rige som helhed, hvilket svarer til, at den traditionsrige »Limes-Forschung« nu føres paa et internationalt plan.

Det romerske grænseomraade i Nordengland og Sydsotland indtager noget af en særstilling, dels fordi den romerske tid er klart kronologisk afgrænset af den berømte Cn. Julius Agricolas fremtrængning mellem 77 og 84 og grænsetrop- pernes tilbagetrækning i 383, dels fordi omraadet ikke tidligere vides at have haft nogen økonomisk eller kulturel betydning. Medens de mest præsentable arkæologiske og kunstneriske levn er fundet i Sydengland, laa den strategiske og dermed ogsaa den politiske hovedvægt navnlig i den senere periode paa grænseomraadet, og det er karakteristisk, at to betydelige romerske kejsere Septimius Severus og Constantius I er døde i York. Det er selve hærens tilstedeværelse, der er aarsag ikke blot til den indfødte befolknings romanisering, men ogsaa til den relative økonomiske fremgang i det tredje aarhundrede, hvor den anspændte forsyningsituation var fordelagtig for producenter nærmest ved garnisonerne, og hvor de severiske kejsers reformer betød en kraftig befordring af integrationen mellem hær og civilbefolkning. – Desværre har forfatteren, hvis manuskript er afleveret allerede i 1961, ikke kunnet tage stilling til Ramsay MacMullens *Soldier and Civilian in the Later Roman Empire* (Cambridge Mass. 1963).

Salway skelner pragmatisk mellem civile, der var bosat i den egentlige militære bebyggelse i og ved forterne, d.v.s. kommandantens husstand og romerske embedsmænd m. fl., og civile, der boede i private huse og landsbyer, nemlig købmænd, haandværkere, lokale embedsmænd, veteraner og soldaternes familier, slaver o.s.v. Han gennemgaar minutøst alt materiale, der tillader en analyse af denne civilbefolknings etniske og sociale sammensætning, dens religion og erhvervsforhold; han skildrer de enkelte dele af grænseomraadet og gennemgaar de forskellige former for civil arkitektur: huse og butikker, officielle boliger, badeanlæg og templer; og endelig analyserer han forholdet mellem dette civile samfund og selve kejserdømmets system. I et stort appendix finder man et komplet katalog over indskrifter og skulptur, der har forbindelse med grænseomraadets civilbefolkning. Dele af bogen er tung læsning for den almindelige historisk interesserede læser, men des mere oplysende om det arkæologiske og epigrafiske kildematerials vanskelige karakter og centrale betydning, og den er et væsentligt bidrag ikke blot til Englands romerske historie, men til kejsertidens socialhistorie overhovedet.

TORBEN DAMSHOLT

Studies in Latin Literature and its Influence, ed. by D. R. DUDLEY and T. A. DOREY. London, Routledge & Kegan Paul. – Latin Historians, ed. by T. A. DOREY. 1966. xiii + 194 s. – Latin Biography, ed. by T. A. DOREY. 1967. xi + 209 s. 35 sh. pr. bind.

Det er to latinlærere ved Birmingham University, der udgiver den serie, hvori bl. a. de to her nævnte bind om romersk historieskrivning og biografi